

**ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE.
FINANCE LAW. INFORMATION LAW**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-15>

**DEVELOPMENT OF THE LEGAL REGULATION
OF THE PROCESSES OF PATRIOTIC EDUCATION
IN THE CONDITIONS OF WAR**

**РОЗВИТОК ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ
ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Aleksandrov M. Ye.

*Cand. Sci. (Law), Senior Researcher,
Leading Researcher
State Research Institute of the Ministry
of Internal Affairs of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Александров М. С.

*кандидат юридичних наук,
старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Державний науково-дослідний
інститут Міністерства
внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Питання провадження державної політики патріотичного виховання в Україні набуло особливого значення в умовах гібридної війни проти України, яка розпочалася в 2014 році. За роки війни на законодавчому рівні було прийнято низку нормативно-правових актів, відповідно до яких будувалася й нині будується діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також громадянського суспільства щодо реалізації заходів патріотичного виховання. Оскільки розроблення й впровадження правових норм відбуваються протягом певного часу, доцільно розглянути динаміку змін в законодавчому регулюванні процесів патріотичного виховання, які відбувались з 2014 року до сьогодні.

Зазначимо, що до 2014 року політика щодо патріотичного виховання не була оформлена в окрему врегульовану сферу суспільних відносин. Між тим, процеси патріотичного виховання були своєрідним «доповненням» до організації допризовної підготовки юнаків. Однак, хоча до війни наголос і робився на військово-патріотичному

вихованні, політика щодо його провадження не мала чітких орієнтирів і сформованих на державному рівні програм та етапів реалізації.

Ситуація змінилася із перемогою Революції Гідності та одночасним початком гібридної війни проти України у 2014 році. Через півтора роки після подій Майдану та анексії Криму, в жовтні 2015 року було видано Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» [1]. У преамбулі зазначалося, що «національно-патріотичне виховання має набути характеру системної і цілеспрямованої діяльності ... з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі» [1]. Видання цього нормативно-правового акта стало своєрідним переломним моментом в системі вітчизняного патріотичного виховання. У цьому контексті слід зауважити на декілька важливих моментів. По-перше, зазначена Стратегія окреслювала мету й основні напрями її досягнення, цільові групи, а також сфери, в яких мають бути впроваджені процеси національно-патріотичного виховання. По-друге, реалізація політики національно-патріотичного виховання виходила за межі суто військово-патріотичного виховання й охоплювала деякі світоглядно-ціннісні аспекти. По-третє, в Стратегії відображався й сучасний військово-політичний стан країни, а саме робився наголос на необхідності шанування учасників Антитерористичної операції (АТО) на сході України та залучення її учасників до процесів національно-патріотичного виховання. Водночас, слід зауважити й на певні недоліки першої Стратегії національно-патріотичного виховання. Так, її цільова група була обмежена дітьми та молоддю. Головним недоліком, на нашу думку, була відсутність чіткої програми реалізації цієї Стратегії.

З урахування цих недоліків, а також відповідно до змін у зовнішній і внутрішній політичній обстановці (перетворення АТО на довготривалий конфлікт, запровадження на частині території України правового режиму воєнного стану в 2018 році через російську агресію в Керченській протоці), у травні 2019 року було схвалено нову Стратегію національно-патріотичного виховання [2]. Відповідно до нової Стратегії національно-патріотичне виховання мало охоплювати всі сфери життєдіяльності українського суспільства і проваджуватись не тільки щодо дітей та молоді, а й до інших верств населення України. Зазначалася необхідність підтримки тісних зв'язків із закордонним українством [2]. Головне, що відповідно до нової Стратегії було затверджено план дій щодо реалізації Стратегії

національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки та Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року [3, 4]. У цих документах визначалися відповідальні за виконання заходів політики національно-патріотичного виховання, строки провадження таких заходів, обсяги фінансування, а також очікувані результати цієї політики та показники її ефективності.

У 2021 році на тлі загострення політичної обстановки та даних про підготовку повномасштабної агресії проти України було прийнято закон «Про основи національного спротиву», відповідно до якого підготовка населення до національного спротиву в разі війни має включати формування в українців патріотичної свідомості, а основою для підготовки населення до спротиву є військово-патріотичне виховання [5]. Отже, в межах підготовки до війни наголос у патріотичному вихованні знову зміщується в бік військово-патріотичного виховання.

Вже після початку відкритої збройної агресії проти України, у грудні 2022 року приймається Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [6]. Відповідно до цього Закону, національно-патріотичне виховання визначається лише одним з видів виховань (на одному рівні з громадянсько-патріотичним і духовно-моральним), а військово-патріотичному вихованню приділено основну увагу [6]. Отже, умови війни показали необхідність більш активного провадження політики патріотичного виховання серед населення України. Така політика має охоплювати всіх громадян держави, а також і закордонних Українців (зокрема, біженців і переселенців). Сама суть політики патріотичного виховання зводиться не просто до формування в громадян певного ставлення до країни, а до необхідності принципового усвідомлення громадянами своєї належності до українського суспільства й готовності захищати це суспільство. Спираючись на цей Закон, у грудні 2023 року було схвалено Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2023–2025 роках [7]. Основний наголос у цих документах робиться на формування в населення оборонної свідомості, що, беззаперечно, обумовлено станом війни, яка наразі триває.

Отже, у мовах війни, яка триває з 2014 року, держава приділяла патріотичному вихованню все більше уваги. З 2015 року національно-патріотичне виховання оформлюється в окрему сферу державної

політики, а до 2021 року було затверджено її основні цілі, заходи та етапи реалізації. Напередодні повномасштабної агресії акцент у патріотичному вихованні змістився до військово-патріотичного виховання, а після 2022 року – до утвердження в українців національної та громадянської ідентичності та формування оборонної свідомості. Таким чином, розвиток регулювання політики патріотичного виховання залежать від внутрішньої та зовнішньої політичної обстановки, і війна є суттєвим «каталізатором» змін у провадженні такої політики.

Література:

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки: Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

2. Про Стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

3. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 року № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

5. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

6. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

7. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках: постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-16>

ILLEGALITY OF DECISIONS OF SUBJECTS OF AUTHORITY

ПРОТИПРАВНІСТЬ РІШЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Gorbalinskyi V. V.

*Candidate of Legal Sciences, Professor,
Associate Professor of the Department
of General Legal Disciplines
Dnipropetrovsk State University of
Internal Affairs
Dnipro, Ukraine*

Горбалінський В. В.

*кандидат юридичних наук, професор,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Протиправність рішень суб'єктів владних повноважень напряду пов'язана з їх законністю. Поняття законності нормативно-правового та індивідуального акту формуються як в юридичній теорії, так і в судовій практиці. Законність такого акту визначає його легітимність та можливість застосування. Це поняття включає в себе різноманітні аспекти, такі як принципи верховенства права, якість закону, точність юридичного визначення, а також вимоги до ієрархії законодавства.

Законність багатогранне поняття, яке в юридичній науці розглядається під різними кутами. Законність – це суворе та беззаперечне дотримання і виконання законів, що є обов'язковим для всіх органів держави, установ, громадських організацій, посадових осіб і громадян. Законність слід розглядати як режим неухильного виконання законів і відповідних нормативних актів, що забезпечує загальнообов'язковість правових норм у суспільстві та державі. Законність характеризує демократичний режим суспільства і передбачає суворе й неухильне